

Pseudo-Plutarkhos'un Nehirler Üzerine Adlı Kitabına Göre Marsyas Nehri ve Yorumlanması

The Marsyas River and Its Interpretation as Mentioned in Pseudo-Plutarch's on Rivers

Mesut KINACI

 <https://orcid.org/0000-0003-4700-4415>

The entire contents of this journal, *Phaselis: Journal of Interdisciplinary Mediterranean Studies*, is open to users and it is an 'open access' journal. Users are able to read the full texts, to download, to copy, print and distribute without obtaining the permission of the editor and author(s). However, all references to the articles published in the e-journal *Phaselis* are to indicate through reference the source of the citation from this journal.

Phaselis: Journal of Interdisciplinary Mediterranean Studies is a peer-reviewed journal and the articles which have had their peer reviewing process completed will be published on the web-site (journal.phaselis.org) in the year of the journal's issue (e.g. Issue IV: January-December 2018). At the end of December 2018 the year's issue is completed and Issue V: January-December 2019 will begin.

Responsibility for the articles published in this journal remains with the authors.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

Citation M. Kinacı, "Pseudo-Plutarkhos'un Nehirler Üzerine Adlı Kitabına Göre Marsyas Nehri ve Yorumlanması". *Phaselis* VII (2021) 1-6. <http://dx.doi.org/10.18367/Pha.21001>

Received Date: 12.12.2020 | Acceptance Date: 22.01.2021

Online Publication Date: 25.01.2021

Editing Phaselis Research Project
www.phaselis.org

Pseudo-Plutarkhos'un Nehirler Üzerine Adlı Kitabına Göre Marsyas Nehri ve Yorumlanması

The Marsyas River and Its Interpretation as Mentioned in Pseudo-Plutarch's on Rivers

Mesut KINACI *

Öz: Canlıların suya olan gereksinimleri yadsınamaz bir gerçektir. İnsanlar da yaşamlarını sürdürebilmek için ihtiyaç duydukları suya büyük bir kutsiyet atfetmiş ve önem vermişlerdir. Özellikle akarsular, içilebilir su kaynağı olmanın yanı sıra içinden geçtikleri coğrafyayı şekillendirmeleri ve bu coğrafyaya hayat vermeleriyle insan yaşamının merkezinde yer almıştır. Bu bağlamda yazarların eserlerinde sıklıkla akarsulardan bahsetmiş oldukları görülmüştür. Pseudo-Plutarkhos da bu yazarlardan biridir, yazmış olduğu *Nehirler Üzerine* adlı kitapta nehirler, dağlar ve onların yanında bulunan bitkiler ve taşlar üzerine neden bilimsel açıklamalar yapmıştır. İlk başlarda ciddi bir araştırmanın ürünü olarak görülen bu kitap, daha sonraları referanslarının sahte olması ve bazı nehirlerin aktığı coğrafyalar hakkında yanlış bilgiler vermesi sebebiyle güvenilirliğini yitirmiştir. İçerisinde çok fazla mitolojik unsur da barındıran bu kitabın tamamen düzmece olduğunu söylemek yanlış olacaktır. Bu çalışma Pseudo-Plutarkhos'un *Nehirler Üzerine* adlı kitabında yer alan Marsyas Nehri ile ilgili anlatıların, diğer antik kaynaklarla karşılaştırılıp, değerlendirilmesini ve doğruluğunun sorgulanmasını amaçlamaktadır..

Anahtar sözcükler: Marsyas, Nehirler, Kelainai, Aulos, Makhaira

Abstract: All living organisms' need for water is an undeniable fact. It is also known that human beings also attributed great holiness and importance to the water they need in order to survive. Especially rivers, besides being a source of drinkable water, have always been at the centre of human life by shaping the geography through which they pass and giving life to this geography. As in line with this , it is seen that authors have often dealt with streams, and rivers in their works. Accordingly, Pseudo-Plutarch is also one of these authors, and his work titled *On Rivers* deals with rivers, mountains and plants and stones found next to them. His explanations seem to be convincing. This book, which was initially seen as the product of serious research, later lost its credibility because its references and information about the geographies through which some rivers flow were found to be fake. It would be totally misleading and wrong to claim that the work is absolutely full of misinformation about rivers and geographies as it has lots of mythological elements in it. . This study aims to compare and evaluate the ancient accounts told about Marsyas River and Pseudo-Plutarch's book *On Rivers* with other ancient sources and find out how his work is accurate.

Keywords: Marsyas, Rivers, Celainai, Aulus, Machaira

Canlıların varlıklarını sürdürebilmeleri için gerekli maddelerin başında su gelmektedir. Bu nedenle insanlar su kaynaklarına yakın olmak, suyun onlara sağladığı nimetlerden faydalanmak istemişlerdir. Yaşamın her alanında suya olan gereksinim ona farklı anlamlar yüklenmesini sağlamıştır. Antikçağ insanının imgeleminde su -özellikle tatlı su- kutsal sayılmış bazen tanrı olarak bazen de

* Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Isparta. mesutkinaci@sdu.edu.tr | <https://orcid.org/0000-0003-4700-4415>

arkhe olarak tasavvur edilmiştir. Bu nedenle mitolojik, teolojik, coğrafi, tarihi ve felsefi anlamda tartışılmış ve yazarların metinlerine konu olmuştur. Kalem aldığı kitapta nehirler ve bu nehirlerin yanında bulunan dağlar, bitkiler ve taşlar hakkında bilgiler veren Pseudo-Plutarkhos'un eserinin adı *Nehirler Üzerine* olarak kısaltılmaktadır¹. Kitabın orijinal adı (= Περὶ ποταμῶν καὶ ὄρων ἐπωνυμίας καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς εὐρισκομένων) *Nehirler, Dağ İsimleri ve Bu Yerlerde Keşfedilen Şeyler Hakkında*'dır. Kitabın metni yaklaşık olarak IX. yüzyıla tarihlenen *Palatinus Heidelbergensis gr. 398 (Codex Palatinus Graecus 398)* adlı el yazmasına dayanmaktadır ve bu el yazması Heidelberg Üniversite Kütüphanesi'nde bulunmaktadır². Yazarının adının Plutarkhos olması nedeniyle söz konusu kitabın ilk başlarda ünlü biyografi yazarı Mestrios Plutarkhos'a (MS yak. 46-120) ait olduğu düşünülmüştür. Fakat Mestrios Plutarkhos'un sözcük seçimi, entelektüel düzeyi ve metinlerini yazarken kullandığı referanslar göz önünde bulundurulduğunda *Nehirler Üzerine* adlı kitabın Plutarkhos adlı başka bir yazara ait olduğu düşünülmektedir.

Pseudo-Plutarkhos'un *Nehirler Üzerine* adlı kitabının içeriğine bakıldığında: Hindistan, Parthia, Armenia, Mısır, Skitya, Küçük Asya, Trakya, Hellas ve Galya coğrafyalarından 25 nehrin ve bu nehirlerin yakınında bulunan dağların, taşların ve bitkilerin isimlerini ve özelliklerini konu edinmiş olduğu anlaşılmaktadır. Yazarın didaktik kaygılarla eseri kaleme almış olduğu söylenebilir. İlk tetkiklerde kitabın oldukça titiz bir araştırmancının ürünü olduğu düşünülmektedir. Toplam 74 atfın bulunduğu kitapta 54 yazarın 64 farklı kitabı referans gösterilmiştir. Söz konusu referanslar araştırılmaya çalışıldığında neredeyse tamamının sahte olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Pseudo-Plutarkhos'un *Nehirler Üzerine* adlı kitabının güvenilirliği sarsılmıştır. Fakat yazarın anlatılarının tamamen düzmece olduğunu söylemek yanlış olacaktır. Bu nedenle yazarın anlatılarından faydalanılacağı zaman bu anlatıların diğer antik kaynaklarla desteklenmesi doğruluk payını artıracaktır.

Antikçağda nehirler isim verilirken genelde mitolojik olaylardan ilham alınmıştır. Bu durum bir nesnenin, bir adın ya da doğadaki bir varlığın nasıl ortaya çıktığını imgesel bir şekilde açıklamaya çalışan orijin/etiolojik mitos türünün bir örneği olarak görülmüştür. Marsyas Nehri'nin de adını mitolojik bir canlı olan Satyros ya da Silenos Marsyas'tan almış olduğu genel olarak kabul edilmiştir. Pseudo-Plutarkhos (*de fluv.* X. 1) nehrin Marsyas olarak adlandırılmadan önce *Midas'ın pınarı* olarak adlandırıldığını belirtmiştir. Çok susamış olan Midas, bir su kaynağı bulamayınca Dionysos'a yakarmış, tanrı da onun yakarılarına kulak vererek, yerden su kaynamasını sağlamıştır. Hem Midas hem de halkı Phrygialılar suya doyduktan sonra aşağı doğru akan bu kaynak *Midas'ın Pınarı* olarak adlandırılmıştır. Daha sonra ise satyros Marsyas'ın tanrı Apollon ile girmiş olduğu müzik yarışmasında mağlup olunca ve iddia gereği derisi yüzüldükten sonra akan kandan Marsyas Nehri oluşmuş ve aynı isimle adlandırılmıştır. Pseudo-Plutarkhos söz konusu anlatılara referans olarak Aleksandros Kornelios'un *Phrygiaka* adlı eserinin III. kitabını göstermiştir.

Pseudo-Plutarkhos'un (*de fluv.* X. 1) anlatısına göre Marsyas olarak adlandırılmadan önce nehir, *Midas'ın Pınarı* olarak bilinmekteymiş. Bir mite göre Silenos'u yakalamak isteyen Phrygia kralı Midas, bir pınarın sularına şarap karıştırmış ve Silenos'u yakalamıştır, pınar bu nedenle *Midas'ın Pınarı* olarak anılmıştır. Fakat bu pınarın bulunduğu yer ile ilgili farklı söylenceler de anlatılmıştır. Herodotos (VIII. 138) Silenos'un yakalandığı yerin Makedonya'da olduğunu belirtirken, Ksenophon (*Anab.* I. 2. 13) söz konusu pınarın Kilikia'daki Thymbriion (Konya/Ulupınar Köyü) kentinde olduğunu ileri sürmüştür.

Marsyas Nehri'nin adlandırılması konusunda antik yazarların anlatıları Pseudo-Plutarkhos'un anlatılarını da doğrular niteliktedir. Söz konusu mitosun birçok farklı versiyonu bulunsa da Apollon

¹ Hellence Περὶ ποταμῶν; Latince *De fluviiis* olarak kısaltılmaktadır.

² Kınacı 2020, 124.

ve Marsyas arasında kazananın kaybedene istediğini yapacağı konusunda iki tarafın da mutabık kaldığı bir müzik yarışması yapılmıştır. Söz konusu yarışmayı Apollon kazanmış ve Marsyas'ı bir çam ağacına asarak, onun derisini diri diri yüzmüştür. Kimi anlatılara göre Marsyas'ın gözyaşlarından ya da kanından kimi anlatılara göre de Marsyas'ın arkadaşı olan diğer satyrosların göz yaşlarından bir nehir oluşmuş ve bu nehir Marsyas olarak adlandırılmıştır³. Bu öykü antikçağ mitograflarının olduğu kadar sanatçıların da esin kaynağı olmuş ve birçok heykeltıraşın eserinin temasını oluşturmuştur⁴.

Marsyas Nehri'nin Phrygia'nın bir nehri olduğunu belirten Pseudo-Plutarkhos (*de fluv.* X. 1), nehrin Kelainai yakınlarında bulunduğunu belirtmiştir. Cicero tarafından tarihin babası olarak adlandırılan Herodotos (VII. 26), Kataraktes adlı bir nehirden bahsetmektedir. Herodotos, Maiandros Nehri kadar büyük olan bu nehrin, tıpkı Maiandros gibi Kelainai Kenti'nin agorasının yakınlarından kaynağını aldığı ve Silenos Marsyas'ın Apollon tarafından yüzülen derisinin burada olduğunu ifade etmiştir. Herodotos'un burada Kataraktes dediği nehrin aslında Marsyas Nehri olduğu anlaşılmıştır. Bölgeyi görmüş olan Ksenophon (*Anab.* I. 2. 7-9) da benzer bir lokalizasyon sunarak Marsyas Nehri'nin Phrygia'da bulunan Kelainai kentinin alt tarafında yer alan Pers krallarına ait müstahkem bir sarayın altındaki mağaradan kaynağını aldığı belirtmiştir. Titus Livius (XXXVIII. 13. 6) da Marsyas Nehri'nden bahsederken, söz konusu nehrin Maiandros (Menderes) Nehri'nin kaynağını aldığı yerden çok da uzak olmayan bir noktadan çıktığını ifade etmiştir. Bölgeyi gezmiş olan ve iyi tanıyan coğrafyacı Strabon (XII. 8. 15) nehrin kaynağının Kelainai Kenti içinde olduğunu bildirmiştir. Ünlü doğa bilimci Plinius (*nat.* V. 106), Marsyas Nehri'nin Siglia Dağı eteklerinde kurulmuş olan Apameia/Kelainai'dan kaynağını aldığı konusunda diğer yazarlarla hem fikir olmasına rağmen, nehrin mağaradan değil de yeraltından kaynaklandığını iddia etmiştir⁵. Büyük İskender'in bölgeye gelişini nakleden Quintus Curtius Rufus (*Anab.* III. 1. 1-6) Marsyas Nehri'nin kaynağını aldığı nokta ile ilgili farklı bir görüş ortaya atmıştır. Buna göre nehir Kelainai'daki bir dağın zirvesinden fıskırmaya başlamış, daha sonra büyük bir gürültüyle aşağıdaki kayalara dökülmüştür. Modern araştırmalar Marsyas Nehri'ni Suçikan/Dinar Suyu'na lokalize etmektedir⁶.

Her ne kadar Marsyas mitinin geçtiği ve Marsyas Nehri'nin yer aldığı bölgenin Phrygia olduğu antik yazarlar tarafından kabul edilmiş olsa da farklı bölgelerde aynı adı taşıyan nehirlerin olduğu anlaşılmıştır. Plinius (*nat.* V. 81), Koile Syria bölgesinde Marsyas adlı bir nehir olduğunu ve bu nehrin Orontes'e (Asi Nehri) aktığını, Samosata ve Zeugma kentleri arasında kıvrılan bir diğer Marsyas'ın da Euphrates'e (Fırat Nehri) döküldüğünü belirtmiştir⁷. Herodotos'un anlatılarında (V. 118) Karia'daki İdria ülkesinde akan bir Marsyas Nehri'nin (Çine Çayı) daha olduğu görülmüştür ve bu nehir de benzer şekilde Maiandros Nehri'ne dökülmüştür. Bu durum Karia Bölgesi'nde yaşayanların da Marsyas ve Apollon arasında geçen müzik yarışmasının, kendi bölgelerinde yaşandığını iddia etmelerine sebebiyet vermiştir.

Pseudo-Plutarkhos Marsyas Nehri'nin akış güzergahıyla ilgili bilgi vermemiştir. Antik yazarlar kaynağını Kelainai Kenti'nden alan nehrin, sözü edilen kentin içinden geçerek, kent boyunca aktığını ve daha sonra Maiandros Nehri'ne döküldüğünü belirtmiştir⁸. Strabon (XII. 8. 15) da nehrin kentin içinden aktığını, aşağıya doğru kentin etrafını dolandığını ve Maiandros nehrine karıştığını

³ Ksen. *Anab.* I. 2. 7-8; Diod. III. 59. 1-6; Liv. XXXVIII. 13. 6; Plin. *nat.* V. 106; XXXI. 19; Ovid. *Met.* VI. 382-400; Curt. III. 1. 1; Apul. *Flor.* III. 1.6; Lucian. *Dial. D.* 245; *Gout* 300-310; Apollod. I. 2; Julian. *Ep.* 74C-D.

⁴ Carpenter 2002, 82 vdd.; Üreten 2014, 3 vdd.

⁵ Plinius (*nat.* XXXI. 19) Theophrastos'tan alıntıladığı bilgilere istinaden Marsyas Nehri'nin Kelainai yakınlarındaki bir kayadan kaynağını aldığı da belirtmiştir.

⁶ von Kienlin *et al.* 2013, 223; Ivantchik – Sidorchuk 2016, 221.

⁷ Plin. *nat.* V. 86.

⁸ Hdt. VII. 26; Ksen. *Anab.* I. 2. 7-9; Liv. XXXVIII. 13. 6; Paus. II. 7. 9; Dion Chr. *Orat.* XXXV. 13. Quintus Curtius Rufus (*Anab.* III. 1. 1-6) muhtemelen yanlışlıkla Marsyas Nehri'nin Lykos Nehri'ne döküldüğünü belirtmiştir.

belirtmiştir. Ksenophon'un (*Anab.* I. 2. 7-8) anlatılarına istinaden nehrin 25 ayak genişlikte olduğu bilinmektedir. Bunun yanında nehrin son derece hızlı ve şiddetli akıntılarının olduğu da anlatıla gelmiştir⁹. Ovidius (*Met.* VI. 400), Marsyas'ın Phrygia'daki en berrak nehir, Quintus Curtius Rufus (*Anab.* III. 1. 1-6) ise hiçbir nehirle karışmayan Marsyas'ın oldukça temiz olduğunu belirtmiştir.

Akış güzergahının kısa olması Marsyas Nehri'ni önemsiz kılmamıştır. Marsyas ve Maiandros nehirleri iyi bir ikili gibi gözükmemektedir zira akış güzergahlarında yer alan toprakları ekonomik ve coğrafi anlamda iyi yönde etkiledikleri anlaşılmaktadır. Claudianus (*Eutrop.* II. 255) söz konusu iki nehrin arasında kalan toprakların ılıman bir iklime sahip olduğunu bu nedenle sözü edilen yerde bolca üzüm ve zeytin yetiştirildiğini, bunun yanı sıra at ve küçük baş yetiştiriciliği için son derece elverişli otlakların olduğunu belirtmiştir. En büyük ve en işlevsel kaynakların Marsyas Nehri'ne ait olduğunu ifade eden Dionysios Chrysostomos (*Orat.* XXXV. 13) nehrin kıyılarının büyükbaş ve küçük hayvancılık için uygun otlaklar sağladığını söylemiştir.

Pseudo-Plutarkhos (*de fluv.* X. 3) nehrin kıyısında *aulos* adı verilen bir bitki yetiştiğini ve bu bitkinin rüzgârda sallandığı zaman müzikal bir melodi çıkardığını ifade etmiştir. *Aulos* (= αὐλός) kelimesinin anlamına baktığımızda *kamış*, *kaval*, *flüt* vb. karşılıkları olduğunu görmekteyiz¹⁰. Fakat söz konusu anlamların Hellenlerin en önemli ve popüler üflemeli müzik aleti olan *aulosun* karşılığı olmadığı ve gerçek tanımı olmadığı anlaşılmaktadır. İki ana parçadan oluşan bu müzik aletinin ağızlıkları kamıştan imal edilmiştir. Her iki parçaya da aynı anda üflenmiş, böylece kendine özgü bir müzik üretilmiştir¹¹. Söz konusu enstrümanın ağızlığı Akdeniz havzasında yaygın bir şekilde yetişen bir kamış türünden *-arundo donax-* imal edilmiştir¹². Bu nedenle Pseudo-Plutarkhos'un (*de fluv.* X. 3) Marsyas Nehri kıyısında yetiştiğini ileri sürdüğü *aulos* adlı bitkinin sözü edilen kamış türü olduğu düşünülebilir. Strabon (XII. 8. 15) muhtemelen Aulutrene Gölü'ne işaret ederek Kelainai'nin yukarısında Marsyas ve Maiandros nehirlerinin kaynaklarını besleyen bir göl olduğunu ve bu gölün kıyısında *aulos* ağızlıklarının imal edilmesi için son derece uygun olan kamışın yetiştiğini ifade etmiştir. Söz konusu bilgiler Pseudo-Plutarkhos'un *aulos* bitkisiyle ilgili anlatılarını doğrulamaktadır.

Pseudo-Plutarkhos, Knidoslu Euemeridas'tan alıntılı hikâyeye istinaden Marsyas'ın derisinin eskiyip, yuvarlanarak Midas'ın Pınarı'na düştüğünü, pınarda sürüklendikten sonra ise balıkçının birine ulaştığını belirtmiştir. Daha sonra Lakedaimonlu Peisistratos bir kehanete göre Marsyas'ın kalıntılarının bulunduğu yere bir kent kurmuş ve söz konusu kente Phrygialıların diyalektğinde deri manasına gelen Norikon adını vermiştir. Pseudo-Plutarkhos'un *Nehirler Üzerine* adlı kitabındaki Phryg diline ait kavramları inceleyen Elwira Kaczyńska, Pseudo-Plutarkhos'un kullandığı *norikon* (= Νόρικον) kelimesinin Phryg dilinde deri ve deri çanta anlamında kullanıldığını belirtmiştir. Bu durum Pseudo-Plutarkhos'un Phrygialılar ve Marsyas Nehri ile ilintili anlatılarının doğru olduğunu kanıtlar niteliktedir¹³.

Pseudo-Plutarkhos'un (*de fluv.* X. 4) anlatılarına göre orada tanrıların anası Kybele'nin ilk rahibi Berekynthos'tan adını almış bir dağ bulunmaktaydı. Ana Tanrıça Kybele, Berekynthos Dağı'na izafeten Meter Berekynthia olarak anılmıştır¹⁴. Kybele tapınıminin yaygın olduğu merkezlerden birinin Phrygia Bölgesi'nde yer alan Berekynthos Dağı olduğu bilinmektedir¹⁵. Berekynthos bir yerleşim, bir halk ve bir dağ ismi olarak antik yazarların eserinde de kendine yer bulmuştur.

⁹ Ovid. *Met.* VI. 382-400; Strab. XII. 8. 15.

¹⁰ Liddell-Scott 1996¹⁰, s.v. αὐλός.

¹¹ Kınacı 2012, 8 vdd.

¹² Theophr. *hist. plant.* IV. 6; ayrıca bk. Landels 1999, 28 vdd.

¹³ Kaczyńska 2011, 57 vdd.

¹⁴ Şahin 2012, 213.

¹⁵ Aristot. *Mir. Ausc.* 173; Claudian. *Eutrop.* II. 300; Clarke 1869, 46.

Strabon (XII. 8. 21) Phrygia'da daha önceleri bu isimle anılan bir halkın yaşadığından bahsetmiştir.

Pseudo-Plutarkhos (*de fluv.* X. 5) Berekynthos Dağı'nın orada, demire benzediğinden dolayı *makhaira* (= kama) denilen bir taş olduğunu ve söz konusu taşın Ana Tanrıça Kybele'nin tapınım ritüelleri gerçekleştirilirken bulunması durumunda, bulan kişinin çıldırdığını aktarmıştır. Söz konusu anlatılarına Agatharkhides'in *Phrygika* adlı eserini referans olarak göstermiştir. Pseudo-Plutarkhos'un söz konusu anlatısının neredeyse aynısı Aristoteles¹⁶ (*Mir. Ausc.* 173) tarafından da anlatılmıştır. Aristoteles, Eudoksos'u da referans olarak göstererek Berekynthos Dağı'nda *makhaira* (= kama) adlı bir taş olduğunu ve bu taşın Hekate'nin ritüelleri yerine getirilirken bulunması durumunda, bulan kişinin çıldırdığını ifade etmiştir. Söz konusu taşla ilgili başka anlatının olmadığı anlaşılmaktadır ve Pseudo-Plutarkhos'un referans olarak gösterdiği Agatarkhides hakkında da bilgiye rastlanmamıştır. Bu durum söz konusu anlatıların güvenilirliğini sarsmaktadır.

Antikçağ toplumlarının birçoğunda nehirlerin tanrı olarak tasavvur edilmiş olduğu görülmüştür. Nitekim Marsyas da nehir tanrısı olarak insanların zihninde yer edinmiştir. Bir nehre dönüştükten hemen sonra tanrılaştırılmış ve bir kültürün oluşmuş olduğu anlaşılmıştır. Marsyas'a kıyısı olan kentlerde tanrının koruyucu bir niteliğe bürünmüş olduğu da düşünülmüştür. Özellikle Kelainai'da yaşayan Phrygialılar Marsyas'ın kendilerini koruduğunu ileri sürmüşlerdir. Galatlar kentlerine saldırdığı zaman Marsyas, nehrinin sularıyla ve *aulosunun* melodisiyle onları savunmuş ve düşmanlarını püskürtmüştür¹⁷. Bölge kentlerinde darp edilmiş sikkelerde de çoğu zaman *aulos*uyla veya devrilmiş bir amphoradan akan sularla betimlenmiştir¹⁸.

Marsyas Nehri, sadece Maryas adlı satyrosun hazin hikayesiyle ya da antikçağ insanının imgeleminde koruyucu bir tanrı olmasıyla ön plana çıkmamıştır, aynı zamanda nehrin sularının temiz ve berrak oluşu ve de denizi andıran rengiyle nympheleri kendine aşık etmiş, şair ve yazarlara ilham vermiştir¹⁹. Şairlerin ve yazarın anlatılarında kimi zaman *Marsyas'ın cezası* kimi zaman *Marsyas gibi yenilmek*²⁰ kimi zaman da *Marsyas gibi derisi yüzülmek*²¹ şeklinde deyim halini almıştır²². Heykeltraşlar tarafından sıklıkla kullanılan Marsyas figürü Roma İmparatorluğu'nun hakim olduğu kentlerdeki forumları ve villaları süslemiş, bazen bolluğun ve bereketin bazen de özgürlüğün simgesi olmuştur. Söz konusu heykeller, buldukları Roma kolonilerindeki yerleşimciler için yurttaşlık haklarının ve *Ius Coloniae* ayrıcalıklarının göstergesi sayılmış, II. yüzyıldan itibaren de yerleştirildiği kentin statüsünü ve o kentte yaşayanların *Ius Italicum* ayrıcalıklarına sahip olduklarını vurgulamak için kullanılmıştır²³. Marsyas adının bir erkek isimi olarak da antikçağda yaygın bir şekilde kullanılmış olduğu görülmüştür²⁴. Pseudo-Plutarkhos'un Marsyas Nehri ile ilgili mitolojik ve coğrafi anlatılarının antik yazarlarla karşılaştırılması neticesinde, yazarın konu hakkında verdiği bilgilerin doğru olduğu söylenebilir. Nehrin bulunduğu bölge ve kent hakkındaki ifadeleri de hem antik yazarlar hem de modern araştırmalarla doğrulanmaktadır.

¹⁶ *Corpus Aristotelicum*'un içinde yer alan birçok metnin kesinlikle, birçok metnin de muhtemelen Aristoteles tarafından kaleme alınmadığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda *Corpus Aristotelicum*'un içinde yer alan *Περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων/ De Mirabilium Auscultationes* adlı metin de Aristoteles'e atfedilmiş fakat üzerinde yapılan incelemelerden sonra Aristoteles'e ait olmadığı genel kabul görmüştür (Barnes 1991⁴, VI-VIII; Hett 1936, 237).

¹⁷ Paus. X. 30. 9.

¹⁸ Altınoluk 2005, 143 vdd.

¹⁹ Curt. *Anab.* III. 1. 1-6.

²⁰ Iuv. IX. 1-5.

²¹ Lib. *Ep.* 5.

²² Plut. *mor.* 713D; Mart. X. 62. 5-10.

²³ Millar 2006, 173; Habetzeder 2010, 175.

²⁴ Diod XXXIV. 20; Plin. *nat.* III. 108; VII. 203-204.

Nehrin yakınlarında yetişen *aulos* bitkisiyle ve de bölgede bulunan Berekynthos dağıyla ilgili anlatıları diğer antik yazarlar tarafından da anlatılmaktadır. Yazarın *makhaira* taşıyla ilgili anlatıları ise sadece Aristoteles'e atfedilen bir metinde (*Mir. Ausc.* 173) geçmekte ve tutarsız görünmektedir. Pseudo-Plutarkhos'un Marsyas ile ilgili anlatılarına gösterdiği referansların günümüze ulaşmamış olma ihtimali bulunsa da düzmece olabileceği de düşünülmelidir. Yazarın, kitabını daha bilimsel göstermek amacıyla böyle bir yola başvurmuş olması muhtemeldir. Marsyas ile ilgili mitlerin antikçağdan günümüze kadar popülerliğini yitirmeden gelebildiği ve söz konusu mitin edebiyat ve sanatın neredeyse her alanında işlendiği görülmektedir. Bu bağlamda Kelainai Kenti'nden kaynağını alan ve kent boyunca akan nehir de hem öyküsüyle hem berraklığı hem de rengiyle son derece ilgi çekici olmuş, yazarların ve sanatçıların eserinde kendisine yer bulmuştur.

BİBLİYOGRAFYA

- Altınoluk 2005 Altınoluk, S., *Sikkelerin Işığında Küçük Asya'da Irmak Tanrıları*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı (Yayımlanmamış Doktora Tezi) İstanbul 2005.
- Barnes 1991⁴ Barnes, J. (Ed.), *The Complete Works of Aristotle*. New Jersey 1991⁴.
- Carpenter 2002 Carpenter, T. H., *Antik Yunan'da Sanat ve Mitoloji*. Çev.: B. B. M. Ünlüoğlu. İstanbul 2002.
- Clarke 1869 Clarke, H., "On the Proto-Ethnic Condition of Asia Minor, the Khalubes (Chalybes), Idaei Dactyli, etc., and Their Relations with the Mythology of Ionia". *The Journal of the Ethnological Society of London* I/1 (1869) 39-50.
- Habetzeder 2010 Habetzeder, J., "Marsyas in the garden? Small-scale Sculptures Referring to the Marsyas in the Forum". *Opuscula Annual of the Swedish Institutes at Athens and Rome* 3 (2010) 163-178.
- Hett 1936 Hett, W. S., *Aristotle. Minor Works: On Colours. On Things Heard. Physiognomics. On Plants. On Marvellous Things Heard. Mechanical Problems. On Indivisible Lines. The Situations and Names of Winds. On Melissa, Xenophanes, Gorgias*. Cambridge 1936.
- Ivantchik – Sidorchuk 2016 Ivantchik, A., – Sidorchuk, A., "Watercourses in Dinar and Its Environs and Problems Concerning the Topography of Celaenae–Apameia". *Kelainai–Apameia Kibotos: une métropole achéménide, hellénistique et romaine*, Eds.: A. Ivantchik, L. Summerer – A. von Kienlin. Bordeaux (2016) 203-230.
- Kaczyńska 2011 Kaczyńska, E., "Phrygian Glosses in Pseudo-Plutarch's Work De Fluviis". *Lingua Posnaniensis* LIII/1 (2011) 57-63.
- Kinacı 2012 Kinacı, M., *Eski Yunan Dünyasında Müziğin Kullanım Alanları*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Isparta 2012.
- Kinacı 2020 Kinacı, M., "Pseudo-Plutarkhos'un Nehirler Üzerine Adlı Eserine Göre Maiandros Nehri ve Yorumlanması". *Tarih Araştırmaları Dergisi* 39/68 (2020) 122-143.
- Landels 1999 Landels, J. G., *Music in Ancient Greece and Rome*. London 1999.
- Liddell-Scott 1996¹⁰ Liddell, H. G. – Scott, R., *Greek-English Lexicon, with a Revised Supplement*. Oxford 1996¹⁰.
- Millar 2006 Millar, F., *Rome the Greek World, and the East vol. 3: The Greek World, the Jews, and the East*. Eds.: H. M. Cotton - G. M. Rogers. Chapel Hill 2006.
- Şahin 2012 Şahin, I., "Lydia'da Meter Epithetleri". Ed.: I. Şahin, *İsmail Fazlıoğlu Anı Kitabı*. Edirne (2012) 213-222.
- Üreten 2014 Üreten, H., "Mitolojinin ve Tarihin Simgesi: Manisa Müzesi'ndeki Marsyas Heykeli". *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* I/1 (2014) 1-14.
- von Kienlin et al. 2013 von Kienlin, A. - Summerer, L. – Ivantchik, A., "Kelainai. A Phrygian City between East and West". *Approches locales et régionales*. (2013) 221-230.